

REKTOR

Regeringskansliet
Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se

2017-08-09

Dnr C2017/502

Synpunkter på betänkandet *Ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö* (SOU 2017: 28)

Karlstads universitet har beretts möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat betänkande och vill lämna följande synpunkter.

Inledande kommentar

Arbetsmiljöfrågor och arbetsmiljöarbete är en både nationell och internationell angelägenhet. Översikter och sammanställning av forskning och annan kunskap inom området är avgörande för vår gemensamma förmåga att hantera dagens och morgondagens utmaningar i arbetslivet. Utvärdering av regeringens arbetsmiljöpolitik är likaså viktig och bör kompletteras med utvärdering av lokala arbetsmiljöförbättrande insatser. Efter Arbetslivsinstitutets, (ALI) nedläggning 2007 är idag Arbetsmiljöverket tillsammans med Forte ensamma i rollen att bistå Regeringskansliet, framförallt Arbetsmarknadsdepartementet och Socialdepartementet, i frågor och nationella samt internationella åtaganden relaterade till arbetsmiljö. Karlstads universitet ställer sig därför positivt till ett nationellt kunskapscentrum för arbetsmiljöfrågor, antingen som en särskild inrättning vid ett lärosäte eller form av en ny myndighet. Sammantaget finner Karlstads universitet att det är mycket positivt att utredningen genomförts och att betänkandet skickats ut på remiss.

Betänkandet rymmer dock utgångspunkter och förslag som paradoxalt nog kan leda till en utarmning av forskning om och utvärdering av arbetsmiljörelaterade arbetslivsfrågor. Karlstads universitet ifrågasätter centrumets placering i Stockholm och den snäva syn på arbetsmiljöområdet och på utvärdering som präglar betänkandet. Vidare efterlyser Karlstads universitet en mer distribuerad organisationsform och är tveksamma till centrumets finansiering och storlek. Finansieringen av kunskapscentret får inte ske på bekostnad av en reduktion av statliga forskningsmedel till en bredare arbetslivsforskning.

Geografisk placering

Karlstads universitet ställer sig kritisk till betänkandets förslag på centrumets geografiska placering i Stockholm. Förslaget reproducerar och stärker Stockholmsregionens ställning i samband med att såväl finansiella och personella resurser som uppdrag placeras där. Visserligen poängteras att centrumet, vid sidan av en kärntrupp, ska ha en flexibel kader forskare och experter från andra delar av landet som reser till och från Stockholm för kortare eller längre åtaganden. Vi menar att arbetslivsforskningens breda förankring och expertis runt om i landet, enligt betänkandet, inte tas tillvara. Detta är olyckligt eftersom ett nationellt centrum är ett viktigt åtagande och arbetsmiljöfrågor mångfacetterade. Den lokalisering till Stockholm

som förordas i betänkandet riskerar att reducera både mångsidigheten och kvaliteten i kunskap om och utvärderingar av arbetsmiljö, men också dess påverkanspotential och spridningsmöjligheter.

Några av de argument som anges för centrumets placering i Stockholm är att det är lätt att resa dit från när och fjärran; att det redan finns samlad vetenskaplig kompetens i regionen; att andra viktiga aktörer verkar där och att centrumets funktioner är beroende av en geografisk och rumslig närhet (s 79–84). Dessa argument kan inte avfärdas helt, men är långt ifrån omöjliga att bemöta. Visst är det enklare att ta sig till Stockholm än till många andra platser och visst finns där starka miljöer, skickliga forskare och viktiga aktörer, men måste det förbli så i ett framtida Sverige? I betänkandet saknas alla typer av resonemang som på något sätt gör avsteg från en ett tänkesätt som inte syftar till att reproducera befintliga maktstrukturer och maktbaser i vetenskapssamhället. En påminnelse om fenomenet självuppfyllande profetior är därmed på sin plats. I skrivningarna är utgångspunkten att kompetensförsörjningen underlättas genom att det är lättare att attrahera personer till Stockholm. Det förefaller inte ingå i analysen att personer kan känna sig tvingade att flytta till Stockholm alternativt välja att avstå från detta och därmed från de förutsättningar som finns där. För att underbygga argumentet om hur svårt det är med kompetensförsörjningen i samband med förläggandet av en myndighet på en mindre ort ges *ett* exempel (s 80), den nedlagda utvärderingsmyndigheten för bistånd (SADEV) i Karlstad. Det finns emellertid andra myndigheter i Karlstad, exempelvis Konsumentverket, som lyckats bra. Folkhälsoinstitutet i Östersund är ytterligare ett exempel på en lyckad utlokalisering. Dessa exempel saknas i betänkandet.

Ytterligare ett argument för ett stockholmsbaserat arbetsmiljöcentrum är att centrumets funktioner – utvärdering och analys, nyttiggörande, kommunikation och kunskapspridning – är helt beroende av varandra. Detta finner vi rimligt. Inte lika självklart är resonemanget om att beroendet innebär ett nära samarbete som kräver en geografisk, rumslig och organisatorisk närhet (s 84). Enligt argumentationen är detta nödvändigt för att uppnå en hög kvalitet och ett självständigt arbetssätt inom verksamheten. Vi ställer oss frågan om denna gynnsamma situation endast uppstår då allt finns samlat på samma ställe? Kan det inte vara så att dessa olika funktioner kan gynnas av en bred heterogen nationell förankring? En alternativ tankegång, till den som förs i betänkandet, är att lyfta fram nätverkens betydelse för forskning och kunskapsutveckling. Vi menar att geografiskt/rumslig närhet inte är den självklara förutsättningen för vare sig hög kvalitet eller för självständighet. En grupps närhet till varandra kan dessutom resultera i en mer eller mindre medveten distansering gentemot andra. Vi anser därför att den nationella bredden samt den regionala och lokala förankringen snarare bör stärkas och utvecklas än utarmas genom att resurser och kompetens allokeras till ett stort stockholmsbaserat arbetsmiljöcentrum.¹

Snäv syn på arbetsmiljö och utvärdering

Vi menar att synen på både arbetsmiljö och utvärdering är snäv i betänkandet. Arbetsmiljöområdet bör tolkas i en vidare bemärkelse och relateras till bland annat hälsa, arbetstider och anställningsformer samt arbetsorganisation och inflytande. Vad gäller utvärdering och analys

¹ När det gäller vår önskan att på allvar överväga och utreda centrumets placering tar vi stöd i två tidigare slutbetänkanden som i båda fallen är i linje med vår tanke om ett arbetsmiljöcentrum som verkar genom sina kapillärer runt om i landet. I *För digitalisering i tiden* (SOU 2016:89, s 30) framhålls vikten av att offentliga verksamheter får den kunskap och förståelse för digitaliseringens möjligheter och utmaningar som krävs för att den ska kunna användas för bland annat verksamhetsutveckling och innovation. I *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd* (SOU 2017:1, s 20-21) rekommenderas staten att utlokalisera 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-regioner till andra regioner runt om i landet och därigenom fördela förutsättningar för en hållbar tillväxt och välfärd.

finns en metodologisk snävhet och det råder en besvärande slagsida åt kvantitativa studier, data på en hög aggregeringsnivå och ett fokus på förklaringsmodeller och utvärderingar sprungna ur statistiska modeller. Statistik är visserligen en mycket viktig komponent i kunskapsutveckling inom och utvärdering av arbetsmiljöfrågor, men inte den enda. För att identifiera, förstå och förklara arbetsmiljörelaterade problem krävs en metodpluralism och studier på flera nivåer. Organisationsnivån, som är mycket central för vår kunskap om arbetsmiljörelaterade frågor, är exempelvis frånvarande. Även när det gäller spridningen av kunskap bör den ske på olika nivåer och med utgångspunkt i olika data. Arbetsmiljödiskussioner på arbetsplatser kan se väldigt annorlunda ut jämfört med de som förs med politiker och rör arbetsmarknadsnivå. Dessutom vill vi understryka arbetsmiljöproblematikens koppling till en vidare arbetslivsproblematik, vilket i många fall kräver ett betydligt bredare synsätt än det som framställs i betänkandet. Vi vill därtill framhålla att gränslinjen mellan utvärdering och kunskapsspridning å ena sidan och forskning å andra sidan inte är så skarp så som det framhålls i betänkandet. De hänger snarare ihop och kan därför utföras av forskande grupperingar vid våra lärosäten.

När det gäller spridning av forskningsresultat kan detta ske på många olika sätt. Vid Karlstads universitet finns ämnet arbetsvetenskap, och en rad andra ämnen med relevans för arbetsliv och arbetsmiljö, där samverkan med det omgivande samhället utgör en bärande del i såväl forskningen som utbildningen. Studenter på Programmet för personal- och arbetsliv har en gedigen kunskap om arbetsmiljöfrågor i dess vida bemärkelse, vilket bland annat yttrar sig fortsatta forskningssamarbeten efter examen med fokus på arbetsmiljö och det goda arbetet – ofta kopplat till jämställdhet. Arbetsmiljömedvetenhet kan med andra ord växa genom olika former av arbetsplatsnära samarbeten. Den forskningsbaserade kunskap om arbetsmiljö och arbetsliv som studenterna får med sig under utbildningen har visat sig ha stor betydelse för deras framtida yrkesutövning. Ytterligare exempel på spridning av kunskap som sker vid Karlstads universitet är tidskriften *Arbetsmarknad & Arbetsliv* (som tidigare gavs ut av Arbetslivsinstitutet) vars artiklar genomgår ett vetenskapligt granskningsförfarande, men samtidigt riktar sig till en bredare läsekrets. En stor del av artiklarna handlar om arbetsmiljö i en rad olika avseenden. Tidskriften kan ses som ett värdefullt komplement till tidskriften *Arbete & Hälsa* som lyfts fram i betänkandet. Karlstad universitet vill därför särskilt understryka vikten av att det föreslagna kunskapscentret samverkar med relevanta forskningsmiljöer och även drar nytta av och låter sig stimuleras av arbetsmiljöforskning vid olika lärosäten.

Organisationsform

Vi ser positivt på att arbetsmiljöcentrumet ska fungera som ett samordnande stöd för den befintliga arbetslivsrelaterade forskningsverksamheten i landet, men också att det ska företräda Sverige i olika internationella och nationella organ, främja att kunskap omsätts till praktik och sprids samt samla in och hantera statistik och datamaterial. En samordnande funktion kommer sannolikt stärka och tillgängliggöra den breda och mångfacetterade arbetslivsforskningen. Karlstads universitet vill här understryka vikten av att fördjupa och stärka den internationella samverkan och nyttiggörandet av forskning från andra länder i det föreslagna kunskapscentret. Internationell, framförallt europeisk och nordisk, samverkan inom arbetsmiljö- och arbetslivsforskningen är viktig för utveckling av svensk arbetsmiljöpolitik och praktik.

Den analyserande och utvärderande verksamheten skulle däremot kunna läggas ut i uppdragsform till samtliga lärosäten där arbetslivs- och arbetsvetenskaplig forskning bedrivs. Arbetsmiljörelaterade frågor kräver, som nämnts, en analys på flera nivåer, en metodpluralism och ett brett teoretiskt ramverk. Återigen: En stor geografisk spridning och inkludering av en bred gruppering arbetslivsforskare utgör en styrka och inte en svaghet. Ett mer distribuerat

arbetsmiljöcentrum skulle med andra ord kunna utgöras av ett flertal lärosäten med arbetslivsforskning, vilka samordnas och stöds genom ett mindre nav som sköter förvaltning, administration och fördelningen av uppdrag på övriga lärosäten eller myndigheter. Ett sådant nav torde lika gärna kunna ligga vid ett icke stockholmsbaserat lärosäte som exempelvis Luleå tekniska universitet, Göteborgs universitet eller varför inte Karlstads universitet. Dessa har i samtliga fall en väldokumenterad arbetsvetenskaplig forskarkompetens, grund- och forskarutbildning i ämnet samt en gedigen vana av att samarbeta och samverka med det omgivande samhället – inte minst när det gäller arbetsmiljörelaterade frågor. Dessa tre lärosäten har dessutom visat prov på god samarbetsförmåga där ett exempel är den framgångsrika nationella forskarskolan i arbetsvetenskap som först organiserades av arbetsvetenskap vid Luleå tekniska universitet under tre år och därefter av arbetsvetenskap vid Karlstads universitet under tre år. Sammantaget gavs 13 doktorandkurser med koppling till arbetsliv och arbetsmiljö av en rad olika ämnen vid ett 10-tal lärosäten runt om i Sverige. Göteborg och Karlstad ger, tillsammans med ytterligare några lärosäten, en gemensam magisterutbildning i arbetsvetenskap.

Finansiering och storlek

Givet argumentationen ovan är Karlstads universitet tveksamma till arbetsmiljöcentrumets storlek som år 2020 beräknas uppgå till cirka 30 årsarbetskrafter och ha en budget på 45 miljoner kronor som tas ifrån Fortes, förvisso nyligen utökade, forskningsbudget. Om en stor del av analys- och utvärderingsuppdragen förläggs ut på olika lärosäten kräver en mindre samordnande funktion högst sannolikt färre årsarbetskrafter än 30. Det är vidare problematiskt att en så betydande del av Fortes forskningsmedel, som idag söks i konkurrens och genomgår vetenskaplig granskning, ska direktfinansiera administration och utredningar genomförda av en begränsad grupp handläggare/forskare med ett mycket snävt fokus på både arbetsmiljö och utvärdering. Finansieringen av kunskapscentret bör inte ske på bekostnad av en reduktion av statliga forskningsmedel som annars skulle kunna gå till den bredare och betydelsefulla arbetslivsforskningen. Trots att forskningen har prioriterats av statsmakterna vill Karlstads universitet vill se en förstärkt budget där resurser till centrumet inte tas från Fortes befintliga forskningsmedel.

I detta ärende har Åsa Bergenheim beslutat och Ann Bergman varit föredragande.

Med vänliga hälsingar

Åsa Bergenheim